

Güz mektubu

Bu sayı ile beraber 2020 senesini kapatmış oluyoruz.

2020, yakın tarihimizde “dönüm noktası” sayılabilecek birçok mühim ve hattâ olağan üstü vak’anın 100. yıldönümü idi. En başta Ankara’da Millî Meclis’in toplanmasından tutun da ondan önceki son Osmanlı Meclis-i Meb’usânı’nın kabûl, imza ve bütün Cihân’a ilân ettiği “Misâk-ı Millî’ye ve Şark Cephesinde kazanılan büyük muvaffakiyetlere varıncaya kadar daha pek çok hayatî gelişmenin 100. Yıldönümü de 2020’dir. 2020’nin 100 sene öncesinde “Kuvâ-yı Milliye”den nizâmî orduya geçiş de var, Kâzım Karabekir kumandasındaki Şark Ordusunun 130 Bin kişilik Ermeni Ordusunu Oltu Meydan Muhârebesinde darmadağın edişi de var. Ardından Ankara Hükûmetinin taraf olduğu ilk milletler arası muahedenin (2 Aralık Gümrü Antlaşması) imzalanışı da yine 1920’nin o olağan üstü vak’aları arasında. 1920, TBMM Hükûmetinin dış dünya tarafından tanınmaya ve Ankara ile elçi teati edilmeğe başladığı yıl olarak da mühim...

Gelelim 2020 bahsi ile mevcut sayının münasebetine...

Resmî tarih yazımı ve söylemi, “Millî Mücâdele” dendiğinde büyük ölçüde Batı Cephesinin hikâyesinden ibâret bir çerçevenin dışına pek fazla çıkmaz. 19 Mayıs 1919’dan başlatılan süreç Amasya Ta’âmîmi, Erzurum ve Sivas Kongrelerinin ardından Mustafa Kemal’in 27 Aralık günü Dikmen sırtlarından Ankara’ya girişi ve 1920’nin 23 Nisanında Büyük Millet Meclisi’nin açılışı ile devam eder. Askerî tarafına gelince de Birinci ve İkinci İnönü Muharebeleri, Sakarya, Büyük Tarruz, Dumlupınar Meydan Muhârebesi ve 9 Eylül 1922’de İzmir’e girilmesi ile Mücâdelenin ana iskeleti neredeyse tamamlanmış olur. Meselâ, o arada –aleyhimize neticelenmesinden olsa gerek- Kütahya ve Eskişehir Muhârebelerinden de pek bahsedilmez. Güney vilâyetlerindeki mahallî mukavemet hareketlerinin ise kaba-taslak bir “tasvir”i ile yetinildikten sonra Kâzım Karabekir Paşa’nın Şark Cephesi komutanlığı usûlen telâffuz edilip “bir ara” Kars, Ardahan ve Artvin’in yeniden ana-vatana katıldığı da zikredilerek “sahne” nin dekoru ikmâl edilmiş sayılır.

Gelgelelim, Millî Mücâdelenin ilk karargâhı, istinadgâhı ve hattâ “siklet merkezi” 15. Kolordunun –ki, Şark Cephesi neredeyse tek başına “ondan sorulur”- yerleşik bulunduğu Erzurum’dur. Sanki 23 Temmuz’daki Vilâyât-ı Şarkiyye Kongresi toplandı, bir takım kararlar aldıktan sonra dağıldı ve Erzurum defteri kapandı. Mücâdele önce Sivas’a, Sivas’tan da Ankara’ya taşındı ve Ankara’nın Doğusunda pek bir işimiz kalmadı! Nitekim, daha sonraki devirlerde de Millî Mücâdelede başından sonuna kadar müstesnâ bir mevkie sahip bulunduğu aslâ şüphe edilemeyecek olan Erzurum, Trabzon ve Sivas vilâyetlerinin Antep’in “Gazi”liği, Maraş’ın “Kahraman”lığı ve Urfa’nın “Şanlı” sıfatına benzer bir senbol değeri taşıdıkları nedense bayram nutukları hâricinde pek de hatırlanmamıştır. (Gelin görün ki, Cumhuriyet’in temeli sayılan Erzurum Kongresi, başından sonuna kadar neredeyse tamamen -İstanbul merkezli olarak 2 Aralık 1918 ‘de kurulan- Vilâyât-ı Şarkıyye Müdâfaa-i Hukuk-ı Milliyye Cem’iyyeti’nin, 3 Mart 1919’da tesis edilen Erzurum Şubesi ile Trabzon Muhâfaza-i Hukuk-ı Milliyye Cem’iyyetinin 30 Mayıs 1919 günkü karşılıklı telgrafları ile başlayan müşterek teşebbüsleri neticesinde başarılmış bir iştir.)

Belki Garp Cephesinin “hasım kıt’a” coğrafyasına komşu oluşu ve Anadolu’daki ilk istilâ hareketinin o taraftan başlamasının da bu bakış tarzında âmil olduğu ileri sürülebilir, fakat Millî Mücadele liderliğinin muhârebe aksiyonlarının yer aldığı sahnelerin bâriz bir “görüntü tekeli” oluşturmasına hususen gayret edildiği de bir vâkıâdır. Kezâ, Şark Cephesi komutanı sıfatı ile Kâzım Karabekir Paşa’nın Mücadele’nin hemen ertesinde “ana muhalefet lideri” mevkiine geçmesinin de bu “görüntü tekeli”nin pekişmesinde rolü olmuş mudur? suali de mantıksız sayılamaz.

Bu alışlagelmiş “nisbî karartma”nın enine boyuna ve bilhassa gündelik siyâsî-ideolojik tartışma ve kavgalara malzeme teşkil edecek bir üslûpla “sorgulanmasına” değil, aydınlatılmasına ve üzerine biraz daha ışık huzmesi düşürülmesine ihtiyaç vardır. Sadece bizde değil, gelişmiş ülke toplumlarının çoğunda da yakın tarih değerlendirmelerini siyâsî tartışma sâhasının büsbütün dışına çıkarmak imkânsız olduğu gibi, her türlü “sorgulama”nın sulh-sükûn içerisinde cereyan ettiği de ileri sürülemez. Tarih, hele yakın tarih bütün milletler ve cemiyetler için “siyâsî-kültürel âmentü”nün müsbet ve yahut da menfî karineleri için oldukça münbit bir sâhadır.

Türkiye Günlüğü’nün Yaz başlarında çıkan 142. Sayısı Millî Meclis’in açılışının 100. Sene-i devriyesine mahsus bir muhteva ile çıkmıştı. Bu sayıda da istedik ki, muayyen bir ölçüde de olsa Doğu Cephesi vukuâtı ve etrafında vücûda gelen diğer mevzu ve meseleleri ele alalım. Bunda ne kadar muvaffak olabildiğimizin takdiri muhakkak ki okurlarımıza kalmıştır. Bizler, bu sayının editörü sıfatı ile sevgili İhsan Ayal başta olmak üzere yazarlarımız, Yazı Kurulumuz, hepimiz iyi kötü gayret ettik, ancak yine de başlangıçtaki niyetimiz istikametinde tam tekmil bir Doğu Cephesi dosyası hazırlayabildiğimizi, maalesef söyleyemiyoruz. Neticede, daha ziyâde Kars merkezli bir dosya çıktı ise de karşımıza, bunu Kars kadar, Kars’lılar kadar kendi kazanç hânemizin de mühim bir cüz’ü addediyoruz.

Elinizdeki sayının münderecâtına gelince, yer verdiğimiz yazıların tamamı ciddî bir araştırma, inceleme ve zihin emeğinin mahsûlü. Bu sayıda imzasını Türkiye Günlüğü’nde ilk kez göreceğiniz birçok arkadaşımızı da misafir ediyoruz; bu vesîle ile hepsine ayrı ayrı teşekkür ederken, bahis mevzuu “misafir”liğin “ev sahipliği” yahut “müdâvim ve yakın komşu”luğa tebdilini samimiyetle arzuladığımızı da ifâde etmek isteriz.

Elbette ki, her ne kadar iyisi ve esashısı olursa olsun “kul”ların işinde tenkide müstehak taraflar bulunacaktır. Bu kayd-ı ihtirâzî ile beğeneceğiniz bir muhteva hazırladığımızı söyleyebiliriz.

Yeni senenin ilk sayısını Mart başında sizlere ulaştırmaya çalışacağız. O vakte kadar sıhhat, selâmet dileyerek bâkî selâm ederiz.

Mustafa Çalık